

Χ Ρ Υ Σ Α Λ Λ Ι Σ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ,

ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1865.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 52.

ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΦΙΛΑΡΑΣ
Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

ΟΥΔΕΙΣ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἔγραψέ τι περὶ τοῦ Ἑλλήνος τούτου, τὸν ὁποῖον ἡ μεγάλη παιδεία καὶ ἡ περὶ τὰ πολιτικὰ περίνοια εἰς ὑψηλὴν ἀνεβίβασαν περιωπὴν. Ὁ βίος τοῦ Ἀθηναίου Φιλαρᾶ εἶνε διὰ τὴν ἐπὶ Τουρκοκρατίας σκοτεινὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος σπουδαιότατος, καὶ διότι πρῶτος ἐτιμήθη ἐν Εὐρώπῃ ὡς πληρεξούσιος πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης μεταξὺ διαμαχομένων ἐθνῶν, καὶ διότι ὑπῆρξεν ὁ ἐνθερμος ὑποκινητὴς τῆς διοργανισθείσης περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19. αἰῶνος ἐν Ἑλλάδι ἐπαναστάσεως πρὸς ἐνθρόνισιν Γάλλου ἡγεμόνος, θεῖα ὅμως ἐπινεύσει ναυαγῆσάσης πρὸς σωτηρίαν τῆς κλυδωνισθείσης ὀρθοδοξίας. Καθ' ἐν μόνον ἡ ἱστορία θέλει καταδικάσει τὸν Λεονάρδον Φιλαρᾶν, διότι ἐθεώρησε τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα ἀνώτερον τοῦ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας.

Ἡ ἐλευθερία ἀναδείκνυσι τοὺς ἀνδρας, ἡ δὲ δουλεία ταπεινοὶ τοὺς χαρακτῆρας. Ὁ Τουρκικὸς ζυγὸς μισητὸς κατέστη εἰς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἀδυνατοῦντες πρὸς ἀπόσεισιν αὐτοῦ,

μάτην ἐπεκαλοῦντο τὴν ἀρωγὴν τῶν ξένων. Ἄν καὶ πικροῦ πορελθόντος πείρα κατέδειξεν εἰς τοὺς τλήμονας Ἕλληνας, ὅτι ἡ Εὐρώπη ἐνμεταλλευμένη τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματά των μόνον πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον ἀπέβλεπεν· ἂν καὶ τὸ παράδειγμα τῆς μετὰ τὴν κοσμοδόητον τῆς Ναυπάκτου ναυμαχίας, εἰς ἣν καὶ οὗτοι τὰ μέγιστα συνετέλεσαν, ὑποκινήσει τοῦ νικηφόρου τῶν Λατίνων στόλου, διεγερθείσης ἐπαναστάσεως καὶ τῆς αἰσχυρᾶς ἐγκαταλείψεως ζωντανὸν εἰσέτι παρίστατο διὰ τῶν ἐσπαρμένων καὶ ἀτάφων ὁσῶν τῶν δυστυχῶν ἐπαναστατῶν, τῆς ὑπεκκαιομένης τέφρας τῶν καὶ ταστραφεισῶν πόλεων, σπινθὴρ ἐλπίδος διέλαμπεν εἰσέτι εἰς τὰς πατριωτικὰς ψυχὰς των. Ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ Πάπας ἐποφθαλμιῶν τὴν σχισματικὴν Ἑλλάδα ὡς θύμα διαφυγὸν τοὺς ὄνυχάς του, δὲν ἔπαυεν ἐργαζόμενος πρὸς πνευματικὴν κατάρτησιν τοῦ ἀποσκιρτήσαντος δῆθεν ποιμνίου του. Εἰς μόνος λόγος ἤρκει ἵνα μεταβάλῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ χώρας δούλων εἰς χώραν ἐλευθέρων· ἡ ὑποταγὴ εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν!

Οἱ Ἕλληνες θεωροῦντες τὸν καπισμὸν ὀλεθριώτερον τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ ἐνεκαρτέρουν ἐν τῇ δουλείᾳ, πιστοὶ εἰς τὴν ἀμώμητον θρησκείαν τῶν πατέρων των. Ἐπὶ τέλους ὅμως ὁ Μουσουλμανικὸς ζυγὸς, ἐνεκα τῶν ἀδιαλείπτων πρὸς τοὺς Ἕνε-

τοὺς ἐν Ἑλλάδι πολέμων, κατέστη μυσαρότατος. Ἐν τῇ ἀπελπιστικῇ ἐκείνῃ ἀνάγκῃ οἱ Ἕλληνες ἠνυχάσθησαν ἵνα διαπραγματευθῶσι περὶ τῆς ἐλευθερίας μετὰ Γάλλου ἡγεμόνος, καυχωμένου διὰ τὴν ἐκ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων καταγωγὴν του, λαβόντες ὡς ἀφετηρίαν τῆς ἐνεργείας αὐτῶν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἐνθρόνισιν τοῦ παπισμοῦ ἐν Ἑλλάδι δευτερεῖον ζήτημα θεωρήσαντες. Εἰς ἐκ τῶν μᾶλλον συντελεσάντων πρὸς συνομολόγησιν τῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ παπισμοῦ συνθηκῶν, ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἐλευθερίας, ὑπῆρξεν ὁ Λεονάρδος Φιλαρᾶς.

Ἰωάννης Φιλαρᾶς ἐκαλεῖτο ὁ πατὴρ τοῦ Λεονάρδου, εὐπατρίδης Ἀθηναῖος· ἐγεννήθη ὁ Λεονάρδος περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΣΤ'. ἑκατονταετηρίδος, καὶ μετέβη, ἄγνωστον ἀκριβῶς πότε, εἰς Ῥώμην πρὸς σπουδὴν τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν.

Ἐνῷ ὁ Φιλαρᾶς διέτριβεν ἐν Ῥώμῃ, διέμενεν ἐν τῇ μητροπόλει ταύτῃ τοῦ παπισμοῦ ὡς πρέσβυς τοῦ Ἑρρίκου Δ'. τῆς Γαλλίας, Κάρολος Γονζάγγιος δούξ τοῦ Νεβέρ, ἰσχυριζόμενος κληρονομικὰ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὡς κατιῶν ἀπόγονος Ἀνδρονίκου τοῦ Γηραιοῦ, ποτὲ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ φιλόδοξος δούξ ἀείποτε ὠνειρεύετο τὴν ἐπανάκτισιν τοῦ θρόνου τῶν προγόνων του. Σχετισθεὶς μετὰ τοῦ Φιλαρᾶ καὶ ἄλλων ἐν Ῥώμῃ παρεπιδημούντων Ἑλλήνων τοῖς ἐξηγήθη τὰ ὄνειρά του, καὶ ἐζήτησε τὴν σύμπραξιν των πρὸς ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν κρατούντων Τούρκων. Συνενοήθη δι' ἐπιστολῆς μετὰ τῶν ἐπισκόπων, τῶν προκρίτων, καὶ τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Βοσνίας, Δαλματίας, Ἑρζεγοβίνης, Ἀλβανίας, Ἡπείρου, Αἰτωλίας, Μάνης κλπ, οἵτινες προθύμως παρεδέχθησαν τὸ σχέδιόν του, εἰδοποιούντες, ὅτι εἰσὶν ἔτοιμοι ἵν' ἀναπετάσωσι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἅμα ἐν πλοῖον τοῦ δουκὸς ἐνεφανίζετο εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἀκτὰς. Κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ τὸν ἀνηγόρευσαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος. Συνελέυσεις γενικαὶ ἐν Ἡπείρῳ ἐγένοντο τῶν ὀπλαρχηγῶν, καὶ ἀπεστάλη εἰς τὸν δούκα Νεβέρ τὸ σχέδιον τῆς γενικῆς κατὰ τῶν Τούρκων προσβολῆς, παροτρυνόμενον ἵνα ἐπισπεύσῃ τὴν ἐμφάνισίν του, παραβαλλόμενον πρὸς τὸν ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ἀναμενόμενον Μεσσιάν, καὶ προσαγορευόμενον νέον *Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον*.

Ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης διορώσα ὅτι ἦτο κατάλληλος ὥρα πρὸς πραγματοποίησιν τῶν προκλι-

νίων σχεδίων τῆς, παρενέβαλε καλύματα εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς ὑπὸ τοῦ δουκὸς Νεβέρ διοργανιζομένης νέας σταυροφορίας. Ὁ Κάρολος διατρίβων τότε εἰς Γαλλίαν ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Λεονάρδον Φιλαρᾶν ἐπιστήμως τὴν ἐνεργεῖαν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα παρεμβαλλομένων ἐμποδίων. Μετὰ πολλὰς ἐνεργείας ὁ Πάπας συνήνεσεν εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς νέας ταύτης σταυροφορίας ἐπὶ τῷ ὄρω, ἵνα οἱ ἐλευθερωθῶσμενοι ὑποσχεθῶσιν ἐπιστήμως ὅτι θέλουσιν ἀσπασθῆ τὸ δυτικὸν δόγμα. Ὁ ὅρος οὗτος παρεδέχθη, καὶ ἐτέθη εἰς τὸ μετὰ τοῦ δουκὸς Νεβέρ καὶ τῶν Ἑλλήνων συμφωνητικόν. Τοῦ Πάπα παύσαντος ἵνα παρεμβάλλῃ ἐμπόδια, γενικὸς ἐνθουσιασμὸς κατέλαβε τοὺς τυχοδιώκτας ἱπποτάς τῆς Εὐρώπης, οἵτινες κατέτασσοντο εἰς τὰ διοργανιζόμενα Τάγματα, κατὰ ἐξοπλιζόμενα πέντε πλοῖα. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη ἐνηργήθη μόνον ἐπὶ τοῦ χάρτου, ὡς περατῆρεῖ ὁ K. Blanchet· καὶ ὁ νέος *Κωνσταντῖνος* πομπῶδως διακηρύττων τοὺς τίτλους αὐτοῦ εἰς οὐδὲν ἀνδρικὸν μέτρον προέβη· ἐπὶ τέλους δὲ, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀδρανείας, πυρκαϊὰ κατέστρεψε τὰ πέντε πλοῖα τοῦ δουκὸς Νεβέρ, καὶ οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες μάτην ἄχρι τοῦδε περιμένουσι τὴν ἔλευσιν τοῦ *λαμπροῦ Μεσσίου*. (1).

(1) Χάριν μᾶλλον τῆς γλώττης καταχωροῦμεν μίαν ἐπιστολὴν τῶν Μανιατῶν πρὸς τὸν δούκα, διορθώσαντες μόνον τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἀνορθογραφιῶν.

« Ὑψηλότατε καὶ ἀφέντη δούκα τῆς Ναβερσίας, Παλαιολόγο. Ἐγρύκισα μὲ μεγάλη χαρὰ καὶ ἀγαλλίαν ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατον κόντε ντὶ Καστέλ Ῥινάλδος (*) μαζὴ μετὸν ἐκλαμπρότατον σινιὸρ Πιέρο ντὶ Μέντιτζί, σύντροφός των καὶ συμπατριώτης μας, τὴν ἀγάπην τῆς ὑψηλοτάτης σου ἀφεντίας καὶ τὴν μεγάλην προθυμίαν ὅπου ἔχεις διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὅπου ἔχεις διὰ τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων, τοῦ ὁποῦ εὐχαριστοῦμε καὶ προσκυνούμε τὴν ὑψηλοτάτην σου ἀφεντίαν, νὰ σοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς χάρι νὰ ἐλευθερώσῃς μὲ νίκης καὶ δυνάμεις καὶ τάξεις, ὅπου πρέπει διὰ νὰ πᾶμε κόντρα τῶν Ἀγαρηνῶν. Καὶ ὁπότε ἔρτεις μὲ τὰς δυνάμεις ἐκείναις, ὅπου μᾶς ἐπροείπαν οἱ ἄνωθεν εἰρημένοι, καὶ ὁπότε ἡ ὑψηλοτάτη σου ἀφεντία θέλεις ἔρτει μὲ ἐκείναις τὰς δυνάμεις καὶ τάξεις ὅπου μᾶς εἶπαν οἱ ἄνωθεν, εἴμεσταν πρόθυμοι νὰ προσκυνήσωμεν τὴν Ἀλτέτζαν σου καὶ νὰ τὴν ἀκολουθήσωμε καὶ νὰ χύσωμε τὸ αἷμά μας διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ, τοῦ ὁποῦ θέλομε ζητήσῃ καὶ νὰ ἀπεθάνωμε ἀντάμος ἔως ἐφ' ὅρου τῆς ζωῆς μου· μὲ τοῦτο νὰ ἔχωμε δύναμι καὶ ἐμπιστοσύνην ἀπὸ τὸν γαληννότατον καὶ χριστιανικώτατον

(*) Chateaurenau, εἰς τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Νεβέρ σταλεὶς ὑπὸ τούτου εἰς Μάνην.

Μετά τὴν ἀποτυχίαν τῆς σχεδιασθείσης Ἑλλη-
νικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Φιλαρᾶς μετέβη εἰς Γαλ-
λίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὑπουργοῦ 'Ρισχε-
λιέ, ὅστις στενῶς τὸν συνέστησεν εἰς τὸν δούκα
τῆς Πάρμας Ὁδοάρδον Φαρνεζίον, ὃν ἀκολουθήσας
μετέβη εἰς Ἰταλίαν.

Ἐν ἔτει 1640, ἕνεκα τῆς μεταξὺ τῆς Γαλλίας
καὶ τοῦ δουκὸς διενέξεως, ἀπεστάλη ὁ Λεονάρδος
ὑπὸ τοῦ Φαρνεζίου πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρή-
νης. Τότε δὲ συνέταξεν Ἑλληνιστὶ ὠδὴν εἰς τὴν
'*Ἀναμάρτητον Σύλληψιν* τῆς Θεοτόκου, ἣτις ἐ-

ρῆγαν, νὰ μὴ μᾶς ἐξάφῃς εἰς ἀπωλείας καὶ χαθοῦμε
ἡμεῖς καὶ τὰ παιδιὰ μας, ὅτι τώρα δὲν εἶνε ὡσάν ἄλλαις
βολαῖς νὰ μᾶς συμπαθῇσιν, ὅπου ὁ Ἀγαρηνὸς μᾶς ἐχάλα
καὶ πάλε μᾶς ἐσυμπάθει, ἀμὴ τώρα ἂν μᾶς νικήσῃ δὲν
εἶνε ν' ἀφῇ ψυχὴ ἀπὸ τὸν κόσμον ἐτούτον. Τὸ λοιπὸν ἡ
ὕψηλότητή σου ἀφεντίας θέλεις κάμει νὰ δώσῃ πίστι τὸν ἄ-
νωθεν δύον (:)· τοῦ ὁποῖου ὠμιλήσαμε ὅτι κάμνει χρεῖα
εἰς τὸ θεῖον ἔργον. Καὶ στέλλομε τὸν ἄνωθεν σινιὸρ Πιέρο
ντὶ Μεδιτζί, ὁ συμπατριώτης μας καὶ ὁ πρῶτος τοῦ τόπου
μας, . . . ὅπου τὸν ἔχουμε ἀπὸ τὸν Κάβο τῆς Μάνης ἕως
τὴν Καλαμάτα, καὶ ἐδώκαμε τὴν ἐνθύμησιν διὰ νὰ γυρέψῃ
ζητήματα διὰ τὸν τόπον μας, καὶ εἴτε ὅπου νὰ μείνῃ καὶ
νὰ ζητήσῃ διὰ τὸν τόπον μας τὸ στεργόμεστέν· νὰ δώσωμε
τέλος τῆς γραφῆς νὰ δίδῃ ὁ οὐρανὸς τῆς ὑψηλότητος σου
ἀφεντίας πᾶσαν δύναμιν καὶ νίκην εἰς ταῖς ἀξίας σου ἀν-
τρείαις καὶ προθυμαῖας, καὶ ὡς κρίτξῃτον ἐδικό μας.

Εὐλαβεῖς δοῦλοι καὶ εὐσπλαχνικοὶ κατὰ πάντα γράφομε
ἀπὸ τὸν Κάβο τῆς Μάνης ἕως τὴν Καλαμάτα γράφομε καὶ
σὲ προσκυνούμε, καὶ υπογράφονται καὶ κάτωθεν π ἄ ρ τ ι
ἀπὸ τοὺς προεστούς μας. — Νικήτας ἐπίσκοπος καὶ ἐξαρχ-
κος πατριαρχικὸς Ζυγοῦ. — Ἐγὼ Ἀυγορῆς Κλινοδῆς
στεργόμεν τὸ ἄνωθε μετ' ἡ γενιά μου καὶ μετ' ὁ χωριὸ
ὅλο. — Καὶ ἐγὼ Πατρίκιος Φωκῆς προσκυνῶ τὴν ὑψηλό-
τητά σου ἀφεντία. — Καὶ ἐγὼ Δημητράκης Κοντόσταβλος,
μετ' ἡ γενεά μου καὶ μετ' ὁ τάπον μου ὅλον προσκυνῶ
τὴν ὑψηλότητά σου ἀφεντία. — Καὶ ἐγὼ Δημήτρης Νῆ-
κλος, μετ' ἡ γενεά μου προσκυνῶ τὴν ὑψηλότητά σου ἀ-
φεντία. — Ἰωσάφας ἱερομόνχος καὶ ἡγούμενος Χέλμου.
— Ἐγὼ οἰκονόμος Νέρη· χώρας Μιλέα προσκυνούμε τὴν
ὕψηλότητά σου ἀφεντία τὸ Νοβερβίος. — Καὶ ἐγὼ Δημή-
τριος Νῆκλος προσκυνῶ τὴν ὑψηλότητά σου ἀφεντία μετ' ἡ
γενεά μου ὅλη καὶ μετ' ὁ τόπον. — Καὶ ἐγὼ Φρατζίσκος
Οἰτύλου στέργουμε τὰ ἄνωθε μετ' ἡ Ζαρνάτα. . . ἡμετέρου τοῦ
βασιλέως. — Καὶ ἐγὼ Κωνσταντῆς Πούβαλος στέργουμε τὸ
ἄνωθε μετ' ἡ γενιά μου καὶ μετ' ὁλη τῇ Ζαρνάτα. — Γεώρ-
γιος Σκοῦμπλος καὶ Ταβουλάριος· Ἀρδοουσίτας μετ' ὁλην
μου τὴν χώρα προσκυνῶ τὴν ὑψηλότητά σου ἀφεντία.
(ἔπονται καὶ ἑστραὶ ἑνδεκα υπογραφαὶ Μανιατῶν ἐπιθε-
βαιούντων, καὶ τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνοντων.)

Ἡ δευτέρᾳ ἐπιστολὴ εἶνε τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ναυπά-
κτου καὶ Ἀρτῆς Γαβριήλ, ἐπιγραφειμένη «Τῷ γαληνο-
τάτῳ καὶ ὑψηλοτάτῳ δοῦκι Νιβερβίος ἡμετέρῳ αὐθέντῃ,
ὡς δούλῳ τῆς ἐγγχειρισθήτω»· ἔχει οὕτω· «Ὅλον τὸν κατὰ

στεφανώθη ὑπὸ τῆς ἐν 'Ρουὰν Ἀκαδημίας, ἀφιε-
ρώσας αὐτὴν εἰς τὸν προστάτην τοῦ δούκα τῆς
Πάρμας. Ἐπιστρέφας ὁ Φιλαρᾶς εἰς Πάρμαν πρὸς
προφορικὴν συνενόησιν μετὰ τοῦ δουκὸς διὰ τὴν
συνομολογηθησομένην εἰρήνην, ἐνεπιστεύθη τὸ
χειρόγραφον τῆς Ὁδῆς εἰς τὸν τότε ἐν Γαλλίᾳ
διατρίβοντα Κύριλλον τὸν Χίον, μετ' οὗ δεσμὸς
στενωτάτης φιλίας τοὺς συνέδεσεν. Ὁ Κύριλλος ἐ-
δημοσίευσεν ἐν ἔτει 1644 (1) τὴν ὠδὴν τοῦ Φι-
λαρᾶ μετ' ἐπιστολῆς ἀφιερωτικῆς πρὸς τὸν τότε
ἀρχιεπίσκοπον τῆς 'Ρουὰν Φραγκίσκον τὸν Ἀρ-
λαῖον. «Ὁ ὑψηλότατος δοῦς τῆς Πάρμας, λέγει ὁ
Κύριλλος, τρέφων αἰεποτε ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, ὡς
πάντες γνωρίζουσιν, αἰσθήματα φιλικώτατα, καὶ
θέλων ἵνα θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ταραχὰς τοῦ πολέ-
μου, καὶ ἀσχολούμενος μετὰ τῆς σπουδαιότερας
προσοχῆς περὶ τῶν μέσων τῆς ἐπανόδου τῆς εἰ-
ρήνης, μετεκαλέσατο τὸν παρὰ τῇ Αἰλῇ τῆς Α.
Καθ. Μεγαλειότητος ἀπεσταλμένον τοῦ ἐντιμώ-
τατον Λεονάρδον Φιλαρᾶν, ἵνα, μάστις αὐτόπτης
τῶν συμβαινόντων γενόμενος, δυνηθῇ ἐπανακάμ-
πτων νὰ χορηγήσῃ ἀσφαλεῖς εἰδήσεις εἰς τὴν
συγκροτηθησομένην περὶ εἰρήνης σύνοδον.»

Ὁ Φιλαρᾶς, τὸν ὁποῖον οἱ Γάλλοι ἐκάλουν
Βιλλάρ, καὶ Βιλλαρε, ἐγκατέλειπεν ἀναχωρῶν εἰς
τὸν Κύριλλον ἐκτὸς τῆς ἄνω ὠδῆς καὶ ἄλλα χει-
ρόγραφα πονήματά του. Ἡ ἐν λόγῳ ὠδὴ ἀνετυ-
πώθη πολλάκις Ἑλληνιστὶ, Λατινιστὶ καὶ Γαλλι-

Θεὸν πόθον καὶ ζῆλον ὅπου ἔχει διὰ τὸ γένος τὸ ἡμέτερον,
μᾶς τὸ ἐγνώρισεν ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Δυβραχίου μητροπολί-
της Κύρ Χαρίτων· γνώριζε ἡ σὴ γαληνότης καὶ ὑψηλότης
πὺς θέλομε νὰ ἡμεστεν πάντοτε δοῦλοι σου καὶ ἐτοιμότα-
τοι σκλάβοι, νὰ σὲ δουλεύσωμεν διὰ τὴν δούλευσιν τοῦ
Θεοῦ. Πίστευσε τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Κύρ Χαρίτωνος ὅτι
σοῦ λέγει τὴν ἀλήθειαν. Τὸ ὄνομά σου τὸ ἐφανερύσαμεν
καὶ τὸ φανερόνομεν εἰς ἅπαντας ἀρχιερεῖς τε καὶ ἄρχοντας
καὶ τοῦ κοινῆ λαοῦ. Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς δώσῃ χάριν νὰ τὸν
ἀπολαύσωμεν βασιλείαν μας. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μετὰ τῆς σῆς γαληνότητος.

Ναυπάκτου καὶ Ἀρτῆς Γαβριήλ, καὶ δούλος τῆς σῆς
γαληνότητος, ἔχων καὶ πολλῶν ἐπισκόπων καὶ ἄλλων
πλειστών ἀρχόντων τὴν γνώμην, ἅπαντες δούλοι τῆς σῆς
γαληνότητος.»

(Ἰδὲ πάντα τ' ἀφορῶντα τὴν ἐπανάστασιν ταύτην ἐγγρα-
φα εἰς Buchon, Nouvelles, Recherches, tom. I, σελ.
254 κ' ἐπ.)

(1) Ὁδὴ εἰς τὴν Ἀναμάρτητον σύλληψιν τῆς Θεοτό-
κου, μετὰ τινων ἄλλων ἐπιγραμμάτων τοῦ χρησιμωτάτου
Κυρίου τοῦ Φιλαρᾶ τοῦ Ἀθηναίου, παρὰ τῷ χριστιανικω-
τάτῳ βασιλεῖ ὑπὲρ τοῦ γαληνοτάτου δουκὸς τῆς Πάρμας
ἐπιτροπεύοντος. Ἐν Παρισίοις ἀχμδ'. (1644)

στι μεταφρασθεῖσαι, μετὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κυρίου καὶ δέκα ἐλεγειακῶν στίχων, δι' ὧν ὁ Αἰονάρχος εὐχαριστεῖ τὸν Φρ. Ἀρλαῖον διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ὑπὸ τῆς ἐν 'Ρουάν 'Ακαδημίας δοθέντος αὐτῷ βραβείου.

Μετ' οὐ πολὺ ἐπιστρέψας ὁ Φιλαρᾶς εἰς Παρίσιους ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1633 μετὰφρασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Καρδινάλιου 'Ροβέρτου Βελλαρμίνου, κελεύσει τοῦ Πάπᾱ Κλήμεντος Η'. συνταχθέντος συγγράμματος ἐπιγραφομένου «*Declarazione più copiosa della Dottrina Christiana. H' ὑπὸ τοῦ Φιλαρᾶ γενομένη μετὰφρασις τῆς Χριστιανικῆς Διδασκαλίας τοῦ Βελλαρμίνου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν διάλεκτον ἐπιγέγραπται «Doctrina Christiana, graeco-vulgari idiomate alias tractata, nunc vero latinis litteris mandata per L. V. Atheniensem Gr. Lat. Parisiis,» καὶ ἀφιερῶθη ὑπὸ τοῦ Φιλαρᾶ πρὸς τὸν προστάτην του καρδινάλιον 'Ρισχελιέ. Ἐν τῇ ἀφιερῶσει ὁμολογεῖ οὗτος, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ μετὰφρασις ἐγένετο juxta ritum orientalis ecclesiae.*

Ἐκ Παρισίων ὁ Φιλαρᾶς μετέβη εἰς διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη, σχετισθεὶς μετὰ τῶν ἐπιστημοτέρων τοῦ αἵωνος ἐκείνου ἀνδρῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ συνεδῆθη διὰ μεγάλης φιλίας μετὰ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ Μίλτωνος, μεθ' οὗ εὗρίσκειτο εἰς συνεχῇ ἀλληλογραφίαν. Σώζονται δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Μίλτωνος πρὸς τὸν Φιλαρᾶν λατινιστὶ γεγραμμέναι, ἐν αἷς ὁ ἀόμματος τῆς Ἀγγλίας Ὀμηρος θρηνῶν ἐπὶ τοῖς δυστυχήμασι τῆς Ἑλλάδος στεναζούσης ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, γράφει περὶ πολλῶν ἄλλων σπουδαίων πρὸς τὸν φιλιππότην τοῦ Φιλαρᾶν. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐξεδόθησαν ἐν πρώτοις ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1651 (1), ἀνατυπωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ K. Rochette, ἐξ οὗ ἠρύσθημεν τὸ πλεῖστον τῆς βιογραφίας τοῦ Φιλαρᾶ. (2)

Ἐν Παρισίοις διατρέβων διωρίσθη βιβλιοθηκάριος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἁγίου Μάρκου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ἵνα μεταβῇ πρὸς παραλαβὴν τῆς θέσεώς του. Πάσχων λιθίσιν ὑπέστη τὴν κυστεοτομήν, καὶ μετὰ τὴν ἐγχείρισιν, ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1673.

Ὁ Περιηγητὴς Κορνήλιος Μάγνος γράφων ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 15 Δεκεμβρίου 1674 πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἀνικηλῶλην λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ Αἰο-

νάρχου. «Ἦκαμσεν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ Ἀθηναῖος τις, ὅστις διὰ τῆς μεγάλης παιδείας τρυ διεκρίθη τὰ μέγιστα ἐν Εὐρώπῃ . . . Ἐνθυμούμαι τὸν εἶδον εἰς Βενετίαν ἐκπληροῦντα τὴν τελευταίαν ἀποστολὴν του ἐκ μέρους τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας· κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν πεπαιδευμένων διὰ τὴν γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τὴν βαθεῖαν μελέτην ἐπὶ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Ἐκπληροφρήθην ἐνταῦθα τὸν θάνατόν του. Ἀνεζήτησα τὴν βιβλιοθήκην του, ἥτις περιεῖχε πολλὰ σπάνια καὶ τῆς ἐκλογῆς. Ἰδίως δ' ἐφρόντισα περὶ τῶν χειρογράφων αὐτοῦ ἀφ' ὧντων, ὡς γνωρίζω, τὴν ὑπουργίαν τοῦ καρδινάλιου 'Ρισχελιέ· ἀλλ' ἔμαθον, ὅτι ἀναχωρήσας ἐξ Ἰταλίας, καὶ μὴ ἔχων τ' ἀπαιτούμενα ἔξοδα, ἠναγκάσθη ἵνα τὰ πωλήσῃ. Εὗρον ἐν τοῦτοις δύο τόμους τοῦ Γεωγραφικοῦ Ἀτλατός. Εἷς μόνος ἀνεψιὸς ἐξ ἀδελφοῦ σώζεται ἐνταῦθα, ὀκταετὴς τὴν ἡλικίαν, ὁμώνυμος τῷ θεῷ, καὶ πνευματώδης. κλπ.»

Εἰς Συλλογὴν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραμμάτων δημοσιευθεῖσαν ἐν ἔτει 1653 ἐν Παταύῳ ὑπὸ Ἰωάννου Κοττουνίου τοῦ Μακεδόνα (1), ἀφιερωθεῖσαν δὲ Λουδοβίκῳ ΙΣΤ'. ὁ ἐκδότης ἀναφέρει (σελ. 91) ὅτι τῷ ἐστάλησαν ἐκ Ῥώμης τὴν 15 Νοεμβρίου 1652 τρία φύλλα τυπωθέντα ἐν Παρισίοις. Ἐπὶ τοῦ πρώτου τούτων ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Αἰονάρχου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Αἰονάρχος Φιλαρᾶς, υἱὸς Ἰωάννου, Ἀθηναῖος . . . δεύτερον ἐγκώμιόν τι ὑπὲρ τοῦ Φιλαρᾶ, ὅπερ ὁ Κοττούνιος καταχωρεῖ, καὶ ἱερογλυφικόν τι σύμπλεγμα ἀρκετὰ περιεργον ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου μονοκονδυλία ἐξ ὧν τῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος τοῦ Φιλαρᾶ, κάτω δὲ τοῦ συμπλέγματος ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή. «*βούλου τὰς εἰκόνας τῆς ἀρετῆς ὑπόμνημα μᾶλλον ἢ τοῦ σώματος καταλιπεῖν.*» Τὸ ὑπὲρ τοῦ Φιλαρᾶ πεζὸν ἐγκώμιον μετέφερεν ὁ Κοττούνιος εἰς ἑλληνικοὺς καὶ λατινικοὺς στίχους. Τέλος δὲ τὸ τρίτον φύλλον περιέχει τὸ αὐτὸ ἱερογλυφικὸν σύμπλεγμα· ἐν τῷ μέσῳ κρᾶνος μετὰ μεγάλου πτερωτοῦ λόφου, κατὰ μέσον τοῦ ὁποίου ἡ γλαυκὴ δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν δύο ἐλαίαι ἔχουσαι τὰς κορυφὰς τετμημένας καὶ δι' ἐνὸς κλάδου μόνον χωρούσας πρὸς τὸν οὐρανόν· κατωτέρω ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀλέκτωρ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵππος θαλάσσιος. Εἰς τὸ σύμβολον τοῦτο ὑπάρχουσιν ἔτι, ἐν κηρύκειον, ἡ σά-

(1) Populo Anglicano, Londres, 1651 fol.

(2) Chardon de la Rochette, Mélanges, de Critique etc tom. 2, Paris 1812.

(1) Graecorum Epigrammatum libri duo, auctore Ioanne Cottunio Veriense etc Patavii 1653.

ριγῆ τοῦ Πανός, σημαῖαι, τρίαῖνα, πυροβόλον, καὶ κάτω τοῦ κράνους τὸ ἐν λόγῳ μονόγραμμα. Εἰς τὸ φύλλον τοῦτο περιέχεται ἐπίγραμμα τοῦ Φιλαρά ἐν ἀπλοελληνικῇ διαλέκτῳ πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐξῆς Λατινιστὶ ἐπίγραμμα ἵνα τεθῇ κάτωθι τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνης.

Nobilis huic fausto dedit omine tellus

Attica; doctrinam Roma secunda parens.

Quem, varias postquam placuit cognoscere gentes,

(scere gentes,

Grata suo retinet Gallia nostra sinu.

Ὁ Κοττούνιος συνέταξε τρία ἐπιγράμματα ἐγκωμιαστικὰ τοῦ φίλου του Φιλαρά.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ συντάξας ἐν ἔτει 1679 τὸν κατάλογον τῆς Μαρκιανῆς Ἀλυσζίας Γραδενίγος ἀναφέρει τὰ ἐξῆς περὶ τινος σωζομένου τέως ἐν Ἑνετίᾳ Ἰταλικοῦ χειρογράφου τοῦ Φιλαρά, ὅπερ νῦν δὲν ὑπάρχει.

«Un libretto manuscritto donato dal già Leonardo Vilaré Atheniense; ma non venne mentre mori in Parigi nel quat libretto sono scritte diverse orazioni in greco, in latino, in francese.»

Ὁ Φιλαρᾶς συνηρμολόγησεν ὡραίαν συλλογὴν Ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων, πολλὰ τῶν ὁποίων δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὰς νῦν ἐκδοθείσας Ἀνθολογίας. Ἐπὶ κεφαλῇ τῆς συλλογῆς ταύτης ὑπάρχει ὁ ἐξῆς λογογράφος περὶ τοῦ ὀνόματός του συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ ιδίου.

«Λεονάρδου Φιλαρά, τοῦ Ἀθηναίου, γρίφος, τοῦνομα καὶ τὸ γένος αὐτοῦ αἰνιττόμονος. Θῆρ κεφαλὴν τελέθω βλοσυρώτατος· ὕπνον ἀέζω ἥτορι· ἄν μῆροῖς εὐπνοον ἄνθος ἔχω.

Τῶνδ'ε διατροχάσκει μεσαίτατος ὕδος ἑοῖο ἴδασιν ἐμρίσγων Θύμβριδος ἀενάου.

Ἔνθεν ἔρωσ περόων, πολυκαμπέα τόξα τανύσας,

Πῆξεν ἐμοὶ πυρίπνοους οἶα βέλεμνα πόδας.

καὶ κάτω ἡ ἐξῆς ἐξηγήσις.

Λέων, Ὄαρ, Νάρδος, Νᾶρ, ἔρωσ.

Ἡ συλλογὴ τοῦ Φιλαρά φέρει τὸν ἐξῆς τίτλον, κατὰ τὸν Montfaucon «Aneecdota Anthologiae graecae. Εἰς τὸ φύλλον 126 τοῦ χειρογράφου ὑπάρχουσι τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Φιλαρά ὑπὸ τὸν τίτλον. «Λεονάρδου Φιλαρά Ἀθηναίου, ἐπιγράμματα.» Τὸ πρῶτον ἐστὶν ὁ ἄνω λογογράφος, τὸ β'. ἐγκώμιον εἰς τὸν δοῦκα Ρίτσελιε μετὰ τῆς Λατινικῆς μεταφράσεως, τὸ γ'. ὑπὲρ τοῦ Γιλβέρτου Gaulmin ἐνὸς τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας, τὸ δ'. ἐρωτικόν, ἢ φιλικὸν ἄθυρμα.

τὸ ε'. ἐπιτύμβιον εἰς τὸν φίλον του Λομεσιανόν· τὸ ς'. ἠθικὸν ἐκ δώδεκα στίχων, τὸ ζ'. ἐξηγήσεις τοῦ Πυθαγορικοῦ τριγώνου· τὸ η'. μεταφράσεις στίχων τοῦ Σενέκα· τὸ θ'. μεταφράσεις τοῦ Βεζα. Ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ περιέχονται καὶ ἐννέα συγκινητικώτατοι στίχοι εἰς μνήμην τοῦ φίλου καὶ συμπατριώτου του Ἰωάννου Λομεσιανοῦ, ἀποθανόντος ἐν Παρίσις μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἐπάνοδόν του· καὶ ἄλλα δέ τινα Ἑλληνικά καὶ Λατινικά ἐπιγράμματα περιέχονται ἐν τῇ χειρογράφῳ συλλογῇ τοῦ Φιλαρά.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Ἀθηναῖος Λεονάρδος Φιλαράς. Vir vere illustris et ad priscam illam suorum gloriam adspirans.

K. N. ΣΑΘΑΣ.

ΟΥΡΒΙΝΟΣ Ο ΙΑΤΡΟΣ.

(Συνέχεια ἀπὸ φυλλ. 51.)

ΜΟΝΟΣ ὁ κόμης Μοντελέων δὲν προσεῖχε παντάπασι εἰς τὴν περικυκλοῦσαν αὐτὸν λαμπρότητα καὶ οὐδὲ ὁ θόρυβος, οὐδὲ ἡ μουσικὴ, οὐδὲ ἡ μεγάλη ποικιλία ἴσχυον νὰ τὸν διασκεδάσωσι.

Διότι τὴν προτερσίαν ἀνθρώπος εἰσῆλθε λαθραίως εἰς τὸν οἶκόν του, ἐνῷ αὐτὸς ἐνομιζέτο ἀπὼν καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου προσπαθοῦντος νὰ ὑπερπηδήσῃ τὸν τοῖχον τοῦ προαυλίου, τὴν δὲ πρωίαν εἶδε τὸν τύπον τῶν ποδῶν του καὶ ἔχνη αἵματος ἐπὶ τῆς ἄμμου τῶν δενδροστοιχιῶν. Ἡ ἀνάμνησις αὕτη πανταχοῦ τὸν παρηκολούθει καὶ ἠθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ μάθῃ ἀντὶ οἰκσθήποτε θυσίας τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, καὶ ἐπειδὴ ἡ ὑπόληψίς του εἶχε κηλιδωθῇ ἐδίψα φρικαλέαν ἐκδίκησιν.

Ὅθεν ἱστάμενος εἰς τὴν πρώτην αἵθουσαν ἡρίθμει προσεκτικῶς τοὺς εἰσερχομένους, παραμονεύων τὴν ἀφίξιν των καὶ ἀκροαζόμενος μετ' ἀγρίας ἀνησυχίας τὰ ὀνόματα τῶν προσκεκλημένων, τὰ ὁποῖα οἱ θεράποντες ἀνήγγελλον ἀπὸ τῆς θύρας μεγελοφώνως ἐν μέσῳ τῆς βοῆς τοῦ χοροῦ.

Ἄλλ' ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅσους εἰδύνατο νὰ ὑποπτεσθῇ ἦσαν παρόντες ὅλοι . . . ἐκτὸς ἐνός.

Ὁ εἰς οὗτος ὁ μὴ παρουσιασθεὶς ἦτο σχεδὸν παιδίον· ὠνομάζετο Ῥαφαήλ Δὲ Σερνὺ, εἶχε δὲ θέσιν πρώτου γραμματέως παρὰ τῇ γαλλικῇ πρεσβεΐᾳ καὶ μόλις ἦτο εἰκοσιπενταετής.

Ὁ κόμης ἐνθυμηθεὶς τὸν νεανίαν τοῦτον κατελήφθη ὑπὸ φρικιάσεως.